

Flittige hender og levende tradisjon

Av Eldbjørg Skaug

I «de tusen hjem» finner du kunsthåndverk av alle slag, og det er ikke fritt for kreative nyskapninger, heller. For 100 år siden var det livsnødvendig å kunne lage selv det en trengte av utstyr, klær og redskaper. Men denne nedarvede kunnskapskilden er i ferd med å tørke inn. Heldigvis er det noen som tar vare på gamle kunnskaper og ferdigheter, og lærer opp neste generasjon.

Av de åtte husflidskolene som eksisterte før 1930, de fleste på Vestlandet, var det en på Mysen. Før disse private skolene kom under staten og offentlig lov rundt 1950, hadde Mysen to: *Østfold husflidsskole*, 1926 og *Østfold kvinnelige husflidsskole*, 1947. Et lite sted som Eidsberg og Mysen hadde den gang flere husflidskoler enn noen storby.

Husflidstradisjonene var knyttet til distriktene og levekårene på landet. *Møbelbyen Mysen* viser at det fantes en tilgang på mennesker her med kunnskap om trearbeid og ferdigheter innlært fra barnsben av. Samme sak gjaldt for kvinnene, lin ble dyrket, bearbeidet og vevd, saueull spunnet, alt av tekstiler til hverdagsbruk laget de selv. Naturlige råstoffkilder brukes og alt utnyttes.

I år feiret Indre Østfold Husflidslag, lokallag i Norges husflidslag, sitt 40-års-jubileum. Det startet som Mysen og Omegn husflidslag. Etter fem år skjedde et navneskifte til Indre Østfold

Husflidens hus. Ranke over inngangen?
Foto: Eldbjørg Skaug.

Husflidslag for mange fra distriktet ville være med. De første fem årene var kursvirksomhet og temakvelder dominerende, men etter hvert som interessen økte, ble det etablert faste grupper, og noen av dem finnes ennå.

Fra starten av var det flest kvinner med, og de drev med vev, knipling, broderi, strikking og andre tradisjonelle kvinnesysler i et bredt utvalg.

Etter at *Svein Rød* holdt kurs i karveskurd, kom mennene inn på banen for fullt. Senere ble treskjæring og knivlaging- til og med pil og bue – også tilbudt. Nå er begge kjønn representert i gruppene etter interesse.

I jubileumsskriftet som laget trykte opp til 40-års-dagen finner vi oversikt over et imponerende mangfold og antall emner og aktiviteter de har hatt gjennom åra – fra kostebinding til dukkeklubb. Det skal godt gjøres å lete forgjeves etter noe spennende.

Laget teller 111 medlemmer i jubileumsåret. Mange av dem møtes en kveld hver uke til ulike aktiviteter på Husflidshuset på Høytorp.

En del av den faste utstillingen.

Foto: Eldbjørg Skaug.

Aktiviteter i jubileumsåret

Noen aktiviteter går igjen på Indre Østfolds aktivitetskalender hvert år, men en viss variasjon er det i tilbudet. Treskurd, treskjæring, knipleklubb og vevklubb samt lappeteknikk er faste og har eksistert i mange år. Faste grupper er avhengig av et visst antall deltakere, så noen emner går periodevis, andre er ukentlige aktiviteter. Ung husflid for gutter og jenter over 10 år har vært fast gruppe hver uke i flere år, og her ruller det, så i år kommer et kurs for nybegynnere igjen, og et kurs i neverarbeid er på trappene.

At barn og unge får lære seg å bruke hendene sine til å lage ting, er etterlengtet og virkelig nødvendig. I grunnskolen er de innom mange teknikker, men får ikke velge fritt, for de har et pensum å dekke. Hvis ikke noen voksne i familien inspirerer eller lærer dem, vil gammel tradisjonell kunnskap

gå tapt - og det har alt skjedd. Man skal ikke bebreide noen for det, så hektisk som hverdagen er for alle parter.

Per Ivar Karlsrud leder ei gruppe som heter Ung husflid. For tiden teller den tre–fire unge, men ny gruppe og flere tema er på trappene. Husflidsfagene kan fange opp unge som faller utenfor sportsaktiviteter og lagidrett. Kanskje får de en etterlengtet sjanse til å vise hva de kan og mestrer. I tillegg blir de en del av et givende fellesskap. Dette vet Husflidens medlemmer, og de gjør en innsats som trengs. De bygger mennesker – også.

Husflidslagets målsetting er å ivareta, videreutvikle og ta vare på husflidsaktiviteter blant barn og unge.

Norges Husflidslags satsingsområde

«På landsmøtet 2019 i Norges Husflidslag ble det vedtatt et nytt fireårig satsingsområde: Holdbart. På veien mot et mer ansvarlig forbruk skal Holdbart vise oss mulighetene som tradisjonshåndverk og materialkunnskap gir. Ta vare på tingene vi allerede har, vi trenger håndverkere som kan hjelpe til med reparasjon og vedlikehold.

Vi må løfte frem teknikker som er glemt, øke kunnskapen av gode materialer og vise at husflid er bærekraft», sier Greta Bjørnstad, leder i Indre Østfold Husflidslag.

Arrangementer for alle i Husflidshuset på Høytorp fort

Årlige juleverksteder og aktivitetsdager på Husflidshuset har alltid hatt fokus på aktiviteter for barn, og gjennom alle år, helt fra juleverkstedet/aktivitetsdagene ble startet i 2003, har de tilbudt halvårige kurs for barn over 10 år. Aktivitetene har omfattet alt fra spikkekurs til redesign/omsyng

av klær, og produktene har vært utstilt på Eidsberg bibliotek. Unge kniplere er opplært og har dannet et stabilt innslag.

Husfliden bidro med drakter og utstyr til Middelalderdagene på Folkenborg, med utstilling og bunadparade på 100-års-dagen for unionsoppløsningen, og de synliggjør seg ved å stille ut sine produkter, ofte på Eidsberg bibliotek. Ved store anledninger, som 40-års-jubiléet, stiller de ut i eget hus, og der finnes også en permanent utstilling i glassmontre.

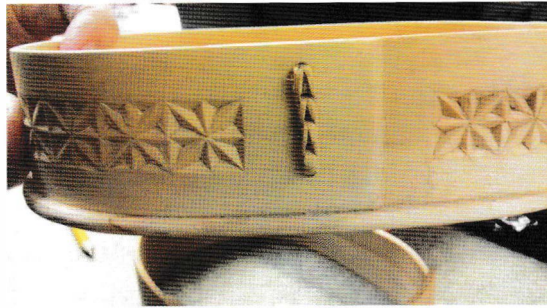
Husflidslaget er en stødig og kreativ kulturarbeider. Takk og ære!

Vi skal innom en aktivitet: Karveskurd

Hver tirsdag kveld kl. 18.00 møtes 15 mann på fortet. De faste medlemmene

*Gunnar Johansen i produksjon av en tine.
Foto: Eldbjørg Skaug.*

*Gunnar Johansen kan sy med teiger.
Foto: Eldbjørg Skaug.*

er Manne Grinna, Ole Christian Eng, Erling Dingtorp, Gunnar Johansen, Tollof Dahl, Åsmund Aasen, Holm Bulterud, Leif Rambøl, Svein Teig, Trond Harald Hansen, Asbjørn Trøftebråten, Per Jaavall, Torfinn Klausen, David Sjøen, Tormod Høiland, Pieter Andre Stam, og noen ganger kommer det tre fra møbelsnekkerskolen: Helene, Margaret og Thomas.

De eldste i gjengen har vært i karveskurdgruppa i lang tid, noen helt siden den startet i 1998, og de er mestere i faget. Å få komme inn på møterommet i Husflidens hus og dele en kosestund ved arbeidsbordet er en varm opplevelse. Manne Grinna leder an i praten og forteller om arbeidet i gruppa. Det småprates og humres, alle er blide og trivelige, de koser seg med det de gjør. Fort går det ikke, en eske eller ei tine kan det ta år å lage, til gjengjeld varer den i århundrer. Et så vakkert arbeid er en fryd for øyet og et minnesmerke over den som laget det.

– Vi begynner med å velge ut treet vi skal felle, sier Manne. – Her skjer alt fra bunnen av, vi gjør alt sjøl, og materialet velges med omhu. Denne begynte som et vedtre, – han viser frem en eske han skjærer i. Så her må de kunne lage alle slags gjenstander også, og hver enkelt gjenstand er et kunsthåndverk. De lager

til og med smykker, og selger dem for en spottstyver.

Karveskurd er en teknikk som bygger på ulike geometriske mønstre. Et mønster tegnes på en gjenstand laget av selje eller bjørk, og så skjærer de ut intrikate mønstre i veden. Mønsteret er tredimensjonalt, hver flate har en egen vinkel. Ser fryktelig vanskelig ut! Bitte-smått, et feilskjær er fatalt. Bare å finne et nytt vedtre!

Gunnar Johansen sydde en søm av teiger (tynne, tørka rotskudd) med en syl som nål. Så stø på hånda, så lett og sterk i fingrene, og så fin og grasiøs søm! En fryd å se hans teknikk. Sømmen er en avslutning på et mønster i skurd, og er like fin på innsiden som utsiden.

Kolrosing er et «bilde» skåret inn i veden. En saus av malt bark (noen

Nålepute i luksusklasse. Foto: Eldbjørg Skaug.

Ole Kristian Eng er en mester i kunsten. Foto: Eldbjørg Skaug.

Smykke med kolrosing i hvitt.

Foto: Eldbjørg Skaug.

nevnte snus) og olje fylles i skurden, og motivet blir en brunsvart tegning.

Holm Bulterud viser meg redskapene han bruker, og de får plass i lomma: En kniv med kort, buet blad, en eske med strekknett, passer, blyant og linjal, syl, en ørliten slipestein. Han forteller med stolthet at han har fått slipesteinen etter en gammel mester i treskjæring. Han demonstrerer teknikken for mønstertegning. Her er det ikke bare resultatet som teller, hvert trinn i arbeidet krever sin mann. Johannes Smebye, som skar trearbeidet i Mysen kirke, nevnes med ærbødighet.

Kaffespleisen går på omgang, også det med stil: kaffepenger legges i en fin liten treskurdbolle. Gjærbakst med godlukt lokker. Ei pause må gutta ha, for arbeidet er krevende for både ånd og hånd selv om atmosfæren i gruppa er så uanstrengt og avslappet.

Ole Christian Engs utstilling.

Foto: Eldbjørg Skaug.

Utstillingen over vakre gjenstander pryder alle vegger. Ikke rart at atmosfæren er inspirerende og idyllisk. De deler noe enestående – og en god opplevelse. En fryd å være her en kveldsstund.

Kilder:

- Mysenleksikon, 1999
- Indre Østfold Husflidslag: 40-års-jubileumsberetning
- Greta Bjørnstad
- Karveskurdgruppa

Gunnar Johansens kniv. Foto: Eldbjørg Skaug.